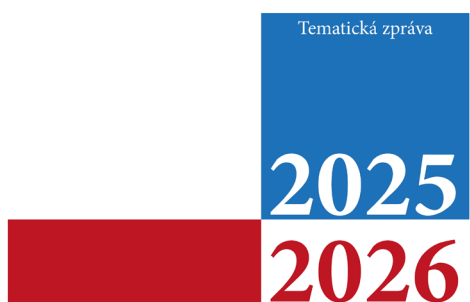

VÝBĚR TÉMAT ZE ZPRÁVY ZÁKLADNÍ ŠKOLY A PŘIJÍMACÍ ZKOUŠKY VYBRANÉ SOUVISLOSTI

Základní školy a přijímací zkoušky vybrané souvislosti

Výsledky žáků v přijímacích řízeních na střední školy poskytují i přes svá metodická omezení důležitý pohled na souvislosti mezi kvalitou fungování základních škol, volbou vzdělávací dráhy a úspěšností uchazečů v testech. Tematická zpráva České školní inspekce vychází z dat přijímacích řízení z let 2019–2025 a ze zjištění inspekčních týmů na základních školách. Ukazuje, že rozhodování žáků o přechodu na střední školu ovlivňuje nejen jejich individuální výkon, ale také prostředí školy, její kvalita a sociální zázemí rodin.

Cílem analýz bylo zjistit souvislosti mezi podmínkami, průběhem a výsledky vzdělávání na základních školách a tím, jak se jejich žáci rozhodují o další vzdělávací dráze a jakých výsledků dosahují v přijímacích řízeních na střední školy.

Zpráva se zaměřuje jak na přechod žáků z 1. stupně základní školy do osmiletých gymnázií, tak na přechod žáků z 2. stupně do čtyřletých gymnázií a dalších maturitních i nematuritních oborů vzdělání. Vedle samotných výsledků testů byly do analýz zahrnuty také charakteristiky škol – například jejich velikost a organizovanost, typ zřizovatele, vzdálenost od nejbližšího gymnázia či socioekonomické charakteristiky prostředí školy. Prezentovaná zjištění však nelze vykládat jako přímou příčinnou souvislost, ale jako systematicky doložené vztahy, které mohou být podkladem pro další odbornou debatu i pro cílenou podporu škol.

1

ZÁJEM O OSMILETÁ GYMNÁZIA JE STABILNÍ, ROZDÍLY MEZI ŠKOLAMI PŘETRVÁVÁJÍ

Do osmiletých gymnázií se dlouhodobě hlásí přibližně 16–17 % žáků pátých ročníků, přičemž přijata je zhruba polovina uchazečů. Mezi základními školami však existují výrazné a stabilní rozdíly v podílu přihlášených, v úspěšnosti v testech i v podílech přijatých. Vyšší účast žáků školy v přijímacím řízení souvisí s lepšími výsledky v testech, a to i po zohlednění vzdálenosti od gymnázia, socioekonomického zázemí, velikosti školy či typu zřizovatele.

2

SOCIÁLNÍ PROSTŘEDÍ A CHARAKTER ŠKOLY MAJÍ SILNÝ VLIV

Vyšší zájem o víceletá gymnázia i vyšší úspěšnost v testech vykazují školy v příznivějším socioekonomickém prostředí, školy soukromé a církevní a větší základní školy. Větší vzdálenost od nejbližšího gymnázia snižuje účast žáků, ale uchazeči z těchto škol dosahují po zohlednění dalších faktorů lepších výsledků, což může souviset s vyšší motivací.

U čtyřletých gymnázií a maturitních oborů se navíc ukazuje velmi silný vztah mezi horším socioekonomickým prostředím školy a vyšším podílem žáků, kteří se hlásí výhradně do nematuritních oborů.

3

KVALITA ŠKOLY MŮŽE ŽÁKY „UDRŽET“, NEBO JE NAOPAK VYTLAČOVAT

Analýzy vztahu ke kritériím modelu Kvalitní škola ukazují, že školy s velmi dobrým školním klimatem, komunikací a podporou samostatnosti vykazují nižší podíl žáků hlásících se na osmiletá gymnázia. Naopak školy s horším řízením, personálními podmínkami nebo slabší individualizací práce se žáky zaznamenávají vyšší odchody. Tato zjištění naznačují existenci dvou mechanismů: kvalitní plně organizovaná škola žáky spíše udrží, zatímco škola s problémy rodiče motivuje hledat jinou vzdělávací cestu.

4

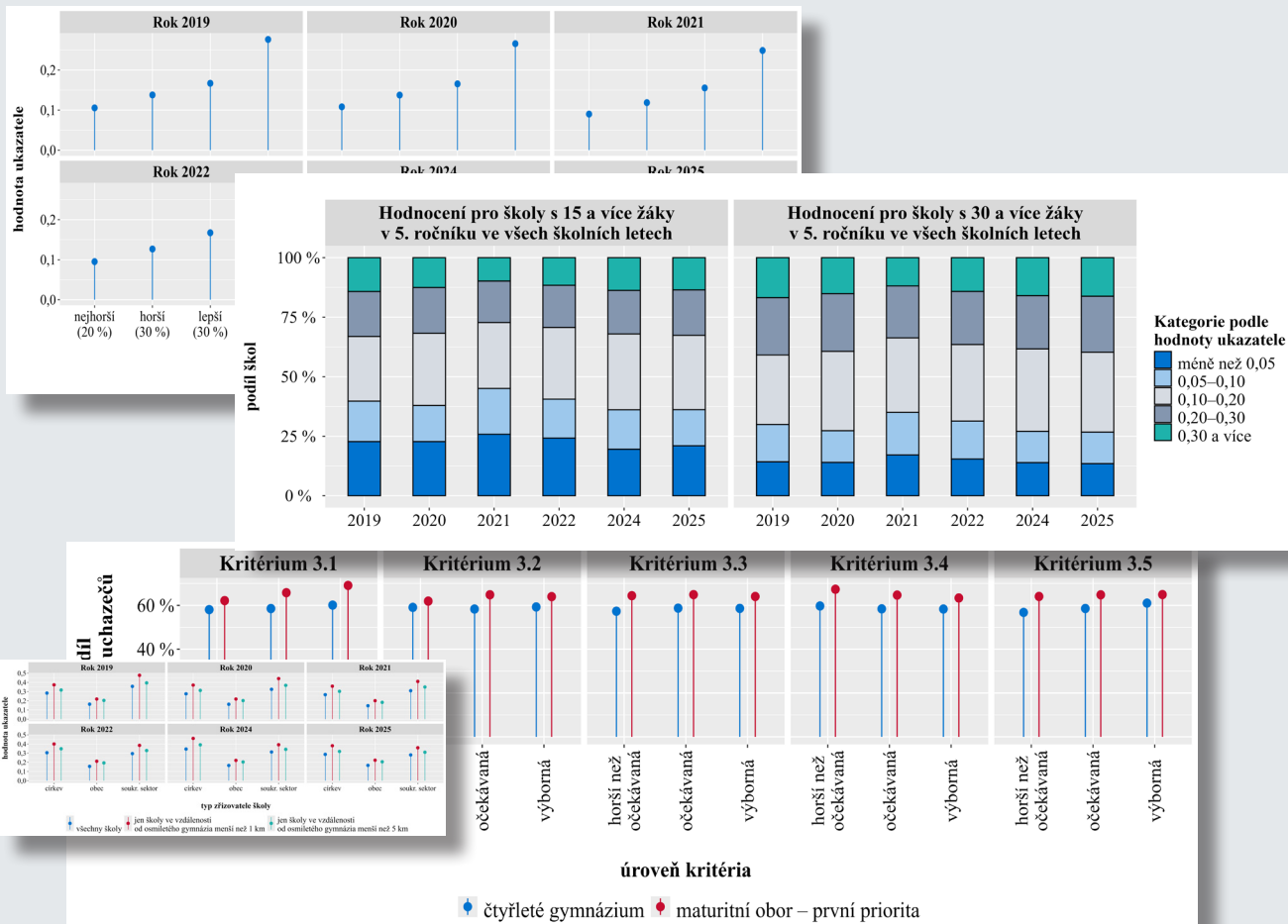
ÚSPĚŠNOST V JPZ SOUVISÍ S VÝUKOU, KOMUNIKACÍ I VEDENÍM ŠKOLY

Lepší výsledky v testech jsou spojeny s kvalitní výukou, prací s výsledky žáků, profesionálním pedagogickým sborem, dobrou komunikací a strategickým řízením školy. V matematice se silněji projevuje kvalita organizace a individualizace výuky, u českého jazyka naplňování očekávaných výsledků vzdělávacích programů. Horší výsledky jsou naopak spojeny se slabými výchovně-vzdělávacími strategiemi, nedostatečnou podporou samostatnosti žáků či narušeným školním klimatem.

5

U ČTYŘLETÝCH GYMNÁZIÍ KVALITNÍ ŠKOLA PODPORUJE AMBICE

Na rozdíl od osmiletých gymnázií se u čtyřletých oborů ukazuje opačný trend: kvalitní fungování školy zde souvisí s vyšším zájmem žáků o gymnázia a s vyššími vzdělávacími aspiracemi. Rozdíl odráží fakt, že žáci základní školu v každém případě opouštějí – kvalitní škola je tak spíše podporuje v ambicióznější volbě další dráhy.

ZÁVĚR

Tematická zpráva ukazuje, že výsledky jednotných přijímacích zkoušek i vzdělávací ambice žáků nejsou utvářeny pouze individuální přípravou či schopnostmi jednotlivců. Významnou roli hraje prostředí školy, její celkové fungování, kvalita výuky, pedagogické vedení i sociální podmínky rodin.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat školám v sociálně znevýhodněném prostředí, kde se častěji objevují nižší vzdělávací ambice a vyšší podíl přihlášek do nematuritních oborů. Zpráva tak potvrzuje, že podpora kvality práce škol a snižování nerovností ve vzdělávacích příležitostech patří ke klíčovým předpokladům pro to, aby volba další vzdělávací cesty nebyla primárně určována sociálním zázemím, ale skutečnými předpoklady a zájmy žáků.

DOPORUČENÍ

Česká školní inspekce upozorňuje na potřebu systematicky podporovat vzdělávací aspirace všech žáků již od nižších ročníků základní školy, zejména u dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí. Klíčovou roli v tomto směru hraje kvalitní kariérové poradenství, které žákům i jejich rodičům představuje celé spektrum vzdělávacích cest a podporuje realistické rozhodování podle jejich předpokladů a zájmů.

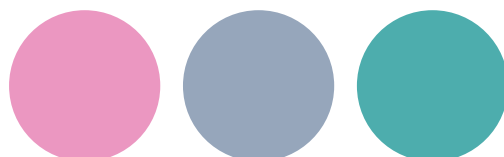
Data dále ukazují, že výsledky přijímacích zkoušek i vzdělávací ambice žáků souvisejí s celkovou kvalitou fungování základních škol, což zdůrazňuje význam systematické práce s výsledky žáků, promýšlení výuky a její individualizace, podpory profesního rozvoje pedagogických pracovníků a rozvoje školního klimatu, komunikace a spolupráce mezi všemi aktéry školy.

Současně se potvrzuje potřeba cílené podpory škol působících v náročnějších podmínkách, kde socioekonomický kontext výrazně ovlivňuje vzdělávací dráhy žáků. Důležité je rovněž využívání dat z přijímacích řízení a inspekčních zjištění pro vlastní rozvoj škol.

Na základě dat Česká školní inspekce doporučuje zaměřit se zejména na systematickou podporu vzdělávacích aspirací všech žáků, posilování kvality výuky a práce s výsledky, rozvoj školního klimatu a komunikace, profesní rozvoj pedagogů a kvalitní vedení škol a cílenou podporu škol v sociálně znevýhodněném prostředí.

Na základě dat Česká školní inspekce doporučuje zaměřit se zejména na:

- ▶ strategické řízení, průběžné monitorování a vyhodnocování práce školy,
- ▶ práce s výsledky žáků a sledování jejich vzdělávacího pokroku,
- ▶ vytváření a rozvoj školního klimatu a komunikace,
- ▶ profesionalita a profesní rozvoj pedagogů,
- ▶ cílenou podporu škol v sociálně znevýhodněném prostředí a posílení kariérového poradenství.

www.csicr.cz